

Рочняк О.В.

доцент кафедри філософії та політології
ГПМ ДВНЗ «ДДПУ»

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПСИХОАНАЛІТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Людині, як одночасно біологічній й соціальній істоті, властивим є певний дуалізм психологічного світу, нелінійність схеми обробки інформації, яка поступає ззовні, або є внутрішнім продуктом. При цьому в самосприяннятті, самоусвідомленні людини є багато прощарків, які складають внутрішню структуру психічного мікрокосму, переплітаються та розмежовуються в безлічі асоціативних зв'язків, детермінізм яких не є абсолютно стійким, але й не є суто ієрархо-систематичним та жорстко запрограмованим. Психологічно людина вміщує в собі багато суб'єктивних ролей, статусів, які можуть змінюватися, конфліктувати між собою, або посилювати одне одного.

Однією з класифікацій внутрішніх самообразів людини, структур ментального життя розумного суб'єкта, що була запропонована теорією психоаналізу, є розподілення внутрішніх структур на Ід, Его та Супер-Его. Цікавим є те, що дещо віддалено схоже в характеристиках психіки людини можна зустріти в пам'ятках давньоіндійської ортодоксальної філософії, де розум, як і матеріальний світ, складається з тріади гун – тамас, раджас, саттва, які за своїми характеристиками збігаються з психоаналітичними категоріями. Теж можна сказати й про деякі варіанти християнської, європейської традиції філософського розуміння людського феномену, як трискладового мікрокосму, що включає в себе тіло, душу та дух.

Ід (який можна асоціювати з тілом, плоттю в християнській традиції, або, дуже приблизно, з тамасом давньоіндійської філософії) – це дещо, що є безсвідомим, природженим, інстинктивним, те, що закладено в природу людського фізичного світу, людської соматик. В галузі потреб структура Ід керується принципом задоволення, або точніше, задоволення від задовільнення фізичних потреб, але при цьому вона не сприймається розумним психічно здоровим індивідом як цілісний й остаточний самообраз. Численні спостереження в галузі клінічної психіатрії свідчать, що психічно здорова людина характеризується перш за все гармонійним зв'язком між вищими психічними структурами, та структурою Ід, що в будь-якому випадку призводить або до деградації свідомості (при наростаючому домінуванні структури Ід), або до невротичного зриву (при ігноруванні цієї структури). В рамках структури Ід існують всі автоматичні дії, безумовні й в певному розумінні умовні рефлекс, інстинкти та фізичні бажання.

Его (можна асоціювати з душею або раджасом відповідно) – це структура, з якою легше всього асоціювати певний унікальний індивід, яка співвідносить зовнішнє й внутрішнє, й здатна до сприйняття, прийняття рішень й здійснення вольових дій. Одночасно Его виступає посередником між тілесним та зовнішньо-соціальним, скеровує діяльність індивіда.

Супер-Его являє собою структуру ідеалу, тобто уявлення про те, яким має бути те чи інше моральне або духовне явище. Супер-Его (може бути асоційованим з «Духом Божим» християнської філософії або саттвою у давньоіндійській) як структура психіки представляє не просто нагромадження моральних уявлень та правил, а являє собою систему культурно-соціальної орієнтації, й, що найважливіше, містить в собі проекції фундаментальних духовних запитів.

Психоаналітична концепція, як ми бачимо з рахунок порівняння з філософськими категоріями, які налічують багатотисячолітню історію, являє собою з культурної точки зору не відірвану гіпотезу, а лише розвиток існуючих до неї уявлень. Та на відміну від них вона є науковою, й розквіт цієї теорії можна віднести зовсім не на першу половину XX століття, коли були висунуті основні гіпотези, а на другу, а саме на 60-70-ті роки минулого століття, коли в галузі психоневрології відбулися дуже важливі історичні події.

В першу чергу саме в цей період гіпноз та все, що пов'язанно з суггестивними клінічними та загальними технологіями впливу на людську психіку переходить до сфери інтересів офіційної медичної науки, а саме гіпнотичні техніки в певній мірі підтверджують психоаналітичну концепцію про існування підсвідомого, про багатозаровість людської психіки.

Одночасно з цим у 60-ті роки відбувається справжній фармакологічний бум щодо препаратів, які мають психотропну дію. Вивчення дії подібних препаратів, деякі з яких в подальшому виявилися досить небезпечними наркотиками, теж являло собою науковий фактор, що обумовив можливість більш детальної перевірки психоаналітичної концепції.

Але найважливішим фактором є розробка нейробіонічної електронної архітектури. Нейрокомп'ютерні системи з множинним паралелізмом будуються таким чином, що вони та їх функціональність повинні бути принципіально схожими на спрощені моделі нейронної структури головного мозку людини. Тобто у подібній системі є властивості та процеси, які обумовлені як безпосередньо множинним інтегрованим механізмом нейрокомп'ютера, як фізичного, матеріального об'єкта, що має іманентно обумовлені процеси, закладені в самій його конструкції (hardware – компонент, проекція психоаналітичного Ід), так і властивості, що залежать від динамічної та перемінливої інформаційної структури, яка включає в себе два елементи: оперативне динамічне середовище (проекція Его), та певні вихідні базові принципи, певна база даних про методологію гнучкого програмування (а в недалекому майбутньому й самопрограмування) в тому чи іншому процесі (проекція психоаналітичного Супер-Его).

Всецеразому зате удругій половині XX століття створило умови до перегляду механістичного та спрощеного погляду на феномен людини. Психологічна картина, яка була отримана під час досліджень, свідчить, що кожна людина представляє хоча й динамічну, відкриту до змін, але все ж таки унікальну, незалежну особистість, в якій від народження мається мотивація до реалізації особистих імманентних потенцій, а не схильність до простого виконання зовнішньо завданих параметрів.